

T.C.
SİNOP ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

DİSİPLİNLERARASI ÇEVRE SAĞLIĞI ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SİNOP İLİNDE FAALİYET GÖSTEREN SU ÜRÜNLERİ İŞLETMELERİNİN ÇEVRE
STRATEJİLERİNİN VE KULLANDIKLARI ÇEVRESEL FONLARIN
BELİRLENMESİ

YAZAR
RECAİ KOCATEPE

DANIŞMAN
DR. ÖĞR. ÜYESİ ZAFER KARSLI

SİNOP - 2019

TEZ KABUL

Recai KOCATEPE tarafından hazırlanan "SİNOP İLİNDE FAALİYET GÖSTEREN SU ÜRÜNLERİ İŞLETMELERİNİN ÇEVRE STRATEJİLERİNİN VE KULLANDIKLARI ÇEVRESEL FONLARIN BELİRLENMESİ " başlıklı bu çalışma, 18.01.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak, jürimiz tarafından **YÜKSEK LİSANS tezi** olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Doç. Dr. Nihat YEŞİLAYER
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi / Ziraat Fakültesi

**Üye
(Danışman)**

Dr. Öğr. Üyesi Zafer KARSLI
Sinop Üniversitesi / Meslek Yüksekokulu

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Fethi TURGUT
Sinop Üniversitesi / Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu

ETİK BEYANI

Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Recai KOCATEPE

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
İÇİNDEKİLER	i
SEMBOLLER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	ii
ŞEKİLLER VE ÇİZELGELER LİSTESİ	iv
ÖZET	vi
ABSTRACT.....	vii
TEŞEKKÜR.....	viii
1. GİRİŞ.....	1
2. GENEL BİLGİLER.....	3
2.1. Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Kalkınma Kavramı.....	3
2.2. Türkiye’de Sürdürülebilir Kalkınma	4
2.3. Sürdürülebilir Bankacılık.....	5
3. MATERYAL VE YÖNTEM.....	15
3.1. Çalışma Grubu.....	15
3.2. Veri Toplama Aracı	17
3.3. Verilerin Toplanması	18
3.4. Verilerin Analizi	19
4. BULGULAR VE TARTIŞMA.....	20
4.1. Firmalar Finansman İhtiyaçlarını Nasıl Sağladıklarının İncelenmesi	20
4.2. Firmaların İhracat Teşvikinden Yararlanma Oranları ve İhracat Mevzuatı Hakkındaki Görüşlerinin İncelenmesi.....	23
4.2.1. Firmaların İhracat Teşvikinden Yararlanma Düzeylerinin İncelenmesi	23
4.2.2. Firmaların İhracat Mevzuatı Hakkındaki Görüşleri ve Yaşanılan Sıkıntılar Tespiti	23
4.2.3. Firmaların Çevre Kredisi, Çevre Fonları, Çevre Mevzuatı Hakkında Bilgi Düzeyleri ve Görüşlerinin İncelenmesi	24
4.2.4. Firmaların Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Kalkınma Konusundaki Bilgi Düzeyleri ve Sürdürülebilirliğe Verdikleri Desteklerin İncelenmesi.....	25
4.2.5. Firmaların Doğal Hayatı Koruma, Çevre ve Halk Sağlığı, Çevre Eğitimlerine Verdiği Desteklerin Tespiti.....	25
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	28
KAYNAKÇA.....	34
ÖZGEÇMİŞ	37

SEMBOLLER VE KISALTMALAR LİSTESİ

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ARGE	: Araştırma Geliştirme
BM	: Birleşmiş Milletler
CDP	: Karbon Saydamlık Projesi (Carbon Disclosure Project)
DJSI	: Dow Jones Sustainability TM Emerging Markets Index
DEFRA	: Department for Environment Food & Rural Affairs (İngiltere Çevre, Gıda ve Köy İşleri Bakanlığı)
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
EBRD	: Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası
EIB	: Avrupa Yatırım Bankası
EMS	: Çevre Yönetim Sistem (Environmental Management System)
ERET	: Çevresel ve Sosyal Risk Değerlendirme Modeli (Environmental Risk Evaluation Tool)
GRI	: Küresel Raporlama İnsiyatifi (Global Reporting Initiative)
IIRC	: Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi (Internatioanl Integrated Reporting Commitie)
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü (International Labour Organization)
İMKB	: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
KALDER	: Türk Kalite Derneği
KFW	: Alman Kalkınma Bankası
KİS	: Küresel İlkeler Sözleşmesi
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KUZKA	: Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (Organisation for Economic Co-operation and Development)
SKD	: İş Dünyası ve Sürdürülebilir Kalkınma Derneği
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TEMA	: Türkiye Erozyonla Mücadele ve Araştırma
TSKB	: Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.
TSO	: Ticaret ve Sanayi Odası

TurSEFF	: Türkiye Sürdürülebilir Enerji Finansman Programı
UÇEP	: Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı
UNCSD	: BM Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (United Nations Development Programme)
UNE	: Birleşmiş Milletler Çevre Programı (United Nations Environment Programme)
UNEP-FI	: Birleşmiş Milletler Çevre Programı-Finansal İniyatif (United Nations Environment Programme-Finance Initiative)
UNGC	: Birleşmiş Milletler Küresel İşbirliği (United Nations Global Compact)
UNPRI	: Birleşmiş Milletler Sorumlu Yatırım Prensipleri (United Nations Principles for Responsible Investment)
WCED	: Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu (World Commission on Environment and Development)
WWF	: Doğal Hayatı Koruma Vakfı

ŞEKİLLER VE ÇİZELGELER LİSTESİ

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 2.1. Kılavuz Raporlama Örneği (TBB, 2016a).	11
Şekil 3.1. Firmalarla yapılan görüşmeler-1 (Orijinal).	18
Şekil 3.2. Firmalarla yapılan görüşmeler-2 (Orijinal).	19
Şekil 4.1. Firmada çalışan personel oranları.....	20
Şekil 5.1. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'ndan destek alan kuruluşların bilgilendirme tabelaları-1(Orijinal).	30
Şekil 5.2. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'ndan destek alan kuruluşların bilgilendirme tabelaları-2 (Orijinal).	30
Şekil 5.3. KUZKA destek panosu.	31

TABLolar LİSTESİ

Sayfa

Tablo 3.1. Çalışma grubunun özellikleri.....	16
Tablo 3.2. Mülakat yapılan kurum yetkililerinin demografik özellikleri.....	16
Tablo 3.3. Araştırma soruları	17
Tablo 4.1. Firmaların finansman araçları frekans ve yüzde dağılımı.	21
Tablo 4.2. Firmaların teşvik, fon vb. programlara ilişkin bilgi aldıkları kaynaklar.....	21
Tablo 4.3. Firmaların kullandıkları fon-teşvik kaynakları hakkında bilgiler.....	22
Tablo 4.4. Firmaların ihracat teşviklerinden yeterince yararlanıp yararlanmadıkları hakkındaki bilgiler.	23
Tablo 4.5. İhracat teşviklerinden yararlanmama sebepleri.	23
Tablo 4.6. Çevre fonları sağlayan kuruluşlara hakkında bilgi düzeyi.....	24
Tablo 4.7. Çevre eğitimi frekans ve yüzde tablosu.	26
Tablo 4.8. Çevresel kirleticileri minimize etmek amacıyla yapılan yatırımlar.....	26
Tablo 4.9. Halk sağlığı ve çalışan personel sağlığı ve güvenliği açısından yaptırımlar ve olanaklar.....	27
Tablo 5.1. Banka Şubeleri (Sinop, 2012-2016) (KUZKA, 2016).....	29

ÖZET

SİNOP İLİNDE FAALİYET GÖSTEREN SU ÜRÜNLERİ İŞLETMELERİNİN ÇEVRE STRATEJİLERİNİN VE KULLANDIKLARI ÇEVRESEL FONLARIN BELİRLENMESİ

Gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme olanağından ödün vermeksizin bugünün ihtiyaçlarını karşılayabilecek kalkınma olarak tanımlanan sürdürülebilirlik kavramı, tez kapsamında sürdürülebilir kalkınma boyutuyla incelenmiştir. Tez çalışması kapsamında Türkiye'nin en kuzey ucunda Karadeniz kıyısında bulunan ve geçimini büyük oranda balıkçılıkla sağlayan, ihracatının %28.7'sini su ürünleri sektöründen gerçekleştiren Sinop İl Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı su ürünleri firmaları araştırılmıştır. Bu firma yetkililerinin "sürdürülebilirlik/sürdürülebilir kalkınma" kavramları bilgi düzeyleri ölçülmüştür. Firmaların çevre eğitimi, biyolojik çeşitlilik ve doğal hayatı koruma, ekosistem ve çevre koruma ve tarım/sürdürülebilir tarım konularında kullandıkları ya da kullanmayı düşündükleri çevre fonları ve çevre mevzuatı hakkındaki düşünceleri derinlemesine mülakat yapılarak incelenmiş ve veriler betimsel analiz edilmiştir.

Çalışma kapsamında incelenen firmaların % 60'ının faaliyet süresi 11-20 yıl arasındadır ve hukuki yapıları limited şirkettir. Çalışma kapsamında görüşme yapılan kişilerin %80'i lisans, %20'si ise yüksek lisans mezunu olup, %80'inin deneyimi 10 yıl ve üzerindedir. Firmaların finansman aracı olarak %55.55 oranında banka kredilerine, %44.44 oranında öz kaynaklarına yöneldikleri tespit edilmiştir. Araştırmada incelenen firmaların %60'ı ihracat teşviklerinden yeterince yararlanabildiklerini belirtirken; %40'ı yeterince yararlanamadıklarını belirtmiştir. Bunun nedeni olarak %45.5'i teşvik prosedürlerinin ağır olmasını ve dokümantasyon süreçlerinin uzun sürmesini göstermişlerdir. Çalışma kapsamında incelenen tüm firmalar sürdürülebilirlik kavramı konusunda bilgi sahibi olup ihracat mevzuatı ve çevre mevzuatı konusunda sorun yaşamamaktadırlar. Bu durum Sinop ilinin lokomotif sektörü olan su ürünleri sektörünün gelişmişlik düzeyinin bir göstergesidir.

Anahtar Kelimeler: Bankacılık, çevre fonları, Sinop, su ürünleri, sürdürülebilirlik, sürdürülebilir kalkınma.

ABSTRACT

DETERMINATION OF ENVIRONMENTAL STRATEGIES AND USE OF ENVIRONMENTAL FUNDS IN SINOP PROVINCE

The concept of sustainability, defined as development that can meet today's needs without compromising the ability of future generations to meet their needs; Within the scope of the thesis, sustainability has been examined with development dimension. Located in the Black Sea in the thesis at the northern end of the coast of Turkey and livelihood to a great extent providing fisheries, tray 28.7% of the exports realized Fisheries from sector to Sinop Chamber of Commerce has investigated the registered companies. The level of knowledge of the sustainability / sustainable development concept of these company executives has been measured. The opinions of the companies on environmental education, biodiversity and natural life protection, ecosystem and environmental protection and agriculture / sustainable agriculture are discussed and explored in depth by interviewing the opinions about environmental funds and environmental legislation.

Within the scope of the study, 60% of the firms surveyed were between 11 and 20 years in operation and their legal structures are Limited Company. 80% of the interviewees had a bachelor's degree and 20% had a master's degree. The experience of 80% was over 10 years. It had been determined that the companies had 55.55% as financing instruments and 44.44% as equity loans. While 60% of companies surveyed indicate that they can benefit from export incentives sufficiently; 40% had not benefited sufficiently, and as a matter of fact; 45.5% had intensive incentive procedures, and had documents, files, long periods of time. All companies surveyed in the scope of the study have knowledge about sustainability and they do not have problems about export legislation nor environmental legislation. This is a sign of the development level of the Aquaculture sector, the locomotive sector of Sinop province.

Key words: Aquaculture, banking, environmental funds, Sinop, sustainability, sustainable development.

TEŞEKKÜR

Bu alıőmanın yűrűtűlmesi sırasında desteęini esirgemeyen danıőman hocam sayın Dr. Őęr. Őyesi Zafer KARSLI' ya teőekkűrű bir borç bilirim.

Çalıőmalarım boyunca maddi manevi destekleriyle beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan aileme de sonsuz teőekkűrler ederim.

Recai KOCATEPE

Ocak 2019

1. GİRİŞ

İçinde bulunduğumuz yüzyılın önem verdiği başlıca kavramlardan biri olan sürdürülebilirlik, tüm sektörlerin ilgi ve faaliyet alanlarına girmiştir. Günümüz kaynaklarının mümkün olduğu kadar en az hasarla, kayıpsız bir şekilde gelecek nesillere aktarımın sağlanması olarak tanımlanabilecek olan sürdürülebilirlik kavramı kültürel, çevresel, gıda kaynaklarının etkin kullanımı gibi pek çok alanla birlikte ticaret, ekonomi, kalkınma gibi alanlarda da önem kazanmaktadır.

İnsanlık doğanın sınırsız kaynaklara sahip olduğunu düşünerek üretime geçmiş ve farklı teknikler geliştirmiştir. Refah ve kalkınma göstergesi olarak mal ve hizmetlerin niceliksel artışını dikkate almış, daha fazla üretimin refah artışı için yeterli olacağına inanılmıştır. Dünya nüfusunun artışı ve teknolojik gelişmeler, üretimin hızlanmasını ve kaynakların daha çok kullanılmasını beraberinde getirmiştir. Kaynakların daha çok kullanılması ise çevresel problemlerin gelişmesine neden olmuştur.

Sürdürülebilirlik çevreden turizme, ekonomiden arkeolojiye kadar tüm bilim dallarında anlam bulur ve tüm uluslar tarafından özenle takip edilir olmuştur. Sürdürülebilir kelimesi ağırlıklı olarak ekonomik bir terim gibi görünse de, sadece üretim ve tüketimde, iç ve dış ticarete, büyüme ve kalkınmada kullanılmaktadır. Bunların yanında kültürel, siyasal, sosyal, çevresel pek çok alanda yoğun bir şekilde kullanılmaktadır(Kuşat, 2013).

Gilman (1992) sürdürülebilirlik kavramını toplumun, ekosistemin ya da devam eden herhangi bir sistemin ana kaynakları tüketmeden belirsiz bir geleceğe dek işlevini sürdürmesi olarak tanımlamıştır. Ruckelshaus (1989) ise “ekolojinin en geniş sınırları içinde ekonomik büyümenin ve kalkınmanın karşılıklı etkileşim ile sağlanacağı ve zaman içinde korunacağı doktrin” olarak ifade edilmiştir. Sürdürülebilirlik kavramına yönelik tanımlamalardan bir diğeri ise “gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme olanağından ödün vermeksizin bugünün ihtiyaçlarını karşılayabilecek kalkınma” şeklinde yapılmıştır (Brundtland Raporu, 1987). Bu tanımlama sürdürülebilir kalkınmanın günümüzde de en kabul gören en etkili tanımlamalarından biri olarak kayıtlara geçmiştir.

Bu tez çalışmasında Türkiye'nin en kuzey ucunda Karadeniz kıyısında bulunan ve geçimini büyük oranda balıkçılıkla sağlayan, ihracatının %28.7'sini su ürünleri sektöründen gerçekleştiren Sinop İl Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı su ürünleri firmalarının sürdürülebilirlik kavramına ilişkin farkındalıklarının ve sürdürülebilirlik kavramına yönelik yaptıkları harcamaların belirlenmesi, sürdürülebilirlik kavramına yönelik yaptıkları harcamalar mevcut ise bu harcamaların finansmanını hangi kaynaklardan sağladıklarını, “sürdürülebilir kalkınma” kavramını destekleyen ve bu kavrama yönelik yatırımları finanse

eden finans kaynaklarından haberdar olup olmadıklarını, haberdar iseler bu finans kaynaklarını ne ölçüde kullandıklarını belirlemeyi amaçlamaktadır. Bunun yanı sıra, sürdürülebilir kalkınma kavramını destekleyen ulusal ya da uluslararası kuruluşların (Birleşmiş Milletler, Avrupa Yatırım Bankası, Avrupa Kalkınma Bankası, Dünya Bankası, Avrupa Birliği, Yerel Yönetimler, Kalkınma Bakanlığı vb.) çevre eğitimi, biyolojik çeşitlilik ve doğal hayatı koruma, sürdürülebilirlik, sürdürülebilir kalkınma, ekosistem ve çevre koruma vb. konularda verdikleri ya da verme isteğinde oldukları fonlara olan farkındalıkların belirlenmesi, fonlara ulaşmada yaşadıkları varsa zorlukların belirlenmesi, söz konusu fonlardan yararlanmış iseler bu fonları hangi alanlarda kullandıkları (bilinçlendirme kampanyaları, tesisleri mevzuata uygun hale getirme, eksiklikleri tamamlama, eğitim çalışmaları, yayınlar, toplantı ve konferanslar vb.); ayrıca çevre fonları ve çevre mevzuatı konusunda firma yöneticilerinin bilgi düzeylerinin ölçülmesi amaçlanmaktadır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Kalkınma Kavramı

Sürdürülebilirlik; bir toplumun, ekosistemin ya da sürekliliği olan herhangi bir sistemin, işlerini kesintisiz, bozulmadan, aşırı kullanımla tüketmeden ya da sistemin hayati bağı olan ana kaynaklarına aşırı yüklenmeden sürdürülebilmesi yeteneği olarak tanımlanmaktadır (Çemrek ve Bayraç, 2013).

Kalkınma ve çevre arasındaki dengeyi sağlama düşüncesi «sürdürülebilir kalkınma» kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur (Yapıcı, 2003). Sürdürülebilir kalkınma kavramı ilk kez 20 Mart 1987 yılında Norveç Başbakanı Gro Harlem Brundtland'ın başkanlığında Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu (WCED) tarafından yayınlanan "Ortak Geleceğimiz" (Brundtland Raporu, 1987) adlı çalışmada yer almıştır (Mawhinney, 2002).

Sürdürülebilir kalkınma kavramı 1987 yılında Brundtland Raporu ile tanımlanmıştır. 1992'de Rio'da, "Çevre ve Kalkınma Konferansı"nda Gündem 21 ile yol haritası çıkarılmıştır ve sonrasında imzalanan Kyoto Protokolü ile küresel ısınma ve iklim değişikliği konusunda mücadelenin çerçevesi, Binyıl Zirvesi'nde de bin yılın kalkınma hedeflerine yer verilmiştir. 2002'de Johannesburg'da "15 yıllık uygulama planı" Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı"nda da yapılmıştır (Çemrek ve Bayraç, 2013).

1970'li yıllardan bu yana sürdürülebilir kalkınma ile ilgili atılan adımların, gelişmiş ülkelerin önderliğinde ve Birleşmiş Milletler (BM), Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD), Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNE) gibi kuruluşların yürütücülüğünde gerçekleşmektedir (Öner Kaya, 2010).

Sürdürülebilir kalkınma, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama olanaklarını ellerinden almadan, şimdiki neslin ihtiyaçlarının karşılanabildiği gelişme süreci olarak tanımlanmaktadır (World Commission on Environment and Development, 1987). Bojö ve ark. (1992), sürdürülebilir kalkınma hususunda şu sorulara yanıt aramışlardır: "1. Sürdürülebilir kalkınma gerçekten mümkün müdür?, 2. Doğal kaynakların telafisi için nasıl yatırım yapılmalıdır?, 3.Sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleşebilmesi için nasıl teşvikler tasarlanmalıdır?, 4. Sürdürülebilir kalkınmanın finansman maliyetlerine etkileri nelerdir?" Tükenebilir kaynakların ikamesi yoktur. Ve bunlar ile fiziki/ beşeri sermaye arasındaki düşük ikame olanakları gelecekteki üretim olanaklarının düşüşüne neden olacağı gibi gelecek nesillerin refahlarının eksilmesine de yol açabilir (Bojö ve ark., 1992).

Sürdürülebilir kalkınma kavramı daha öncede bahsedildiği gibi pek çok disiplini kapsayan çevresel, sosyal, ekonomik boyutlara sahip bir olgudur, bu alanda oluşan değişimlerin sonucunun etkilerinin çok yönlü olması da kaçınılmazdır. Bu sonuç sürdürülebilir kalkınma kavramının tanımlanmasını ve algılanmasını zorlaştırmaktadır. Bu sorunu aşmanın temel yolu sürdürülebilir kalkınmanın yeterli sayıda ekonomik, toplumsal, çevresel değişken ile uygun yöntemler kullanılarak ölçülmesini sağlamaktır. Sürdürülebilir kalkınma göstergelerinin belirlenmesinde genellikle BM (Birleşmiş Milletler), OECD, Dünya Bankası ve AB (Avrupa Birliği) gibi çeşitli uluslararası kuruluşların geliştirdikleri çok çeşitli göstergeler kullanılmaktadır. Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda kabul edilen Gündem 21'de yer alan, sürdürülebilir kalkınma göstergelerini belirleme ve geliştirme çabalarını izlemek amacıyla 1993 yılında UNCSD (BM Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu) kurulmuştur (Çemrek ve Bayraç, 2013). Sürdürülebilir kalkınma göstergeleri başlangıçta Komisyon Gündem 21 tarafından 134 gösterge belirlenmişken bu sayı 2005 yılında revize edilerek 14 tema ile 43 alt temaya indirgenmiştir. Zamanla artan ve azalan bu gösterge sayıları 2001 yılında OECD sürdürülebilir kalkınma gösterge seti ise 20 gösterge içermektedir.

2.2. Türkiye’de Sürdürülebilir Kalkınma

“Sürdürülebilir kalkınma” kavramı Türkiye’nin 2000’li yıllardan itibaren temel strateji, politika ve plan belgelerinde “sürdürülebilir büyüme”, “sürdürülebilir ekonomi” kavramları ile birlikte kullanılmıştır. Sürdürülebilir tarım, sürdürülebilir enerji, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı, sürdürülebilir kırsal kalkınma, sürdürülebilir kentler, sürdürülebilir ulaşım gibi kavramlar da sıkça kullanılmaktadır (Yılmaz, 2011).

Kalkınma planları Türkiye’de sürdürülebilir kalkınma ile ilgili çalışmalara yol gösterici olmuştur. AB’ye adaylık ve uyum süreci ile daha da önem kazanan sürdürülebilir kalkınma kavramı Türkiye’de, Çevre Yönetim Sistemi ve bunun temelini oluşturan Çevre Koruma Politikaları ile 1972 Stockholm Çevre Konferansı sonrasında başlamaktadır. 1983’de kabul edilen 2872 Sayılı Yasa, çevre ile ilgili ilk geniş kapsamlı yasadır. Yasanın amacı, bütün canlıların ortak varlığı olan çevrenin, sürdürülebilir çevre ve sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda korunmasını sağlamaktır (Resmi Gazete, 1983).

Ülkemizde Dünyadaki gelişmelere paralel olarak çevre koruma stratejileri gelişim göstermiştir. Üçüncü beş yıllık kalkınma planında (1973-1977) bahsi geçen bu kavrama, altıncı beş yıllık kalkınma planında (1990-1994) ilk kez yer verilmiştir. Ancak sosyal ve ekonomik kararlar alınmış ve çevre açısından önemli noktalara değinilmemiştir. Çevre

yönetimine destek verecek hukuksal ve örgütsel düzenlemeler yetersiz kalmıştır. Yedinci beş yıllık kalkınma planında (1996-2000) sürdürülebilir kalkınma kavramı çevre boyutu ile daha hassas incelenmiş ve ilk kez bu planda uluslararası çevre sorumlulukları incelenmiştir. Dokuzuncu kalkınma planında (2007- 2013) sürdürülebilir kalkınmaya yönelik çalışmalar artmıştır. Bu planda doğal kaynakları koruma koşulları belirlenmiş, herkesin adil bir biçimde yararlanılması hedeflenmiştir. Onuncu beş yıllık kalkınma planında (2014- 2018) ise enerjide dışa bağımlılığı en aza indirmek için alternatif politikalar üretilerek, fosil yakıt kullanımının kısıtlanmasına yönelik tedbirler alınması vurgulanmıştır (DPT, 1990; DPT, 1995; DPT, 2006; DPT, 2013).

“Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi” iş dünyası için ortak bir kalkınma kültürü oluşturmak üzere evrensel ilkeler öneren ve yenilikçi bir kurumsal sorumluluk yaklaşımı olarak tanımlanan, “Bin Yıl Kalkınma Hedefleri” doğrultusunda 26 Temmuz 2000 tarihinde yürürlüğe girerek; 1439 organizasyonun iştiraki ile İspanya’nın birinci sırada yer aldığı bir organizasyondur. 2013 yılında yayınlanan Küresel İlkeler Sözleşmesinde (KİS) yayınlanmış ve bu sözleşmeye 113 ülkeden 2000’e yakın şirket imza atmıştır. Türkiye’den ise lider konumdaki 35 şirket bu sözleşmeye imza atmıştır. Yeni katılan işletmelerle birlikte iş dünyası, sivil toplum, medya ve üniversitelerden oluşan katılımcı sayısı 268’e ulaşmıştır (UNDP, 2016). KİS’i imzalayan şirketler genel anlamda sosyal ve çevresel konulara daha duyarlı yaklaşmaktadır. Çevre sorunlarının tespiti ve çözüm önerilerine yönelik 1998 yılında DPT tarafından hazırlanan UÇEP oluşturulmuştur (Altun Ada ve Kılıç, 2014).

Çevre konusunda Sanayi ve Ticaret Bakanlığı (2010), 2011-2014 dönemini kapsayan ve “Sanayi Strateji Belgesi” olarak adlandırılan strateji geliştirmiştir. Bu strateji çevreye karşı artan küresel duyarlılık, sanayide çevre dostu üretim yapılması, çevreye duyarlı teknolojilerin geliştirilmesi ve endüstriyel kirliliğin azaltılması konularını içermektedir (Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, 2010).

2.3. Sürdürülebilir Bankacılık

Disiplinler arası bir kavram olan sürdürülebilirlik kavramı ekonomiye de girmiş ve kalkınma ile birlikte finans sektörünün de önem gösterdiği konulardan biri olmuştur. Kalkınma ve ekonomik büyümenin en önemli aktörlerinden olan bankacılık sektörü her türlü uluslararası politikanın uygulanması, makroekonomik dengelerin sağlanması, uluslararası para hareketlerinin yönlendirilmesi hatta ülkelerin siyasi kararlarının belirleyicisi olabilmektedir. Bankacılık sektörünün finansmanına katkı sağladığı/sağlamadığı projeler kimi zaman birçok çevresel problemin ortaya çıkması ya da ortadan kalkmasına sebep

olabilmektedir. Çok yüksek sermayeler ile kurulabilen ticari işletmeler olan bankaların ekonomik faaliyetlerin sadece finansal sonuçlarıyla ilgilenmeleri tabidir.

Sürdürülebilir bankacılığa ulaşma süreci dört aşamalıdır. Öner Kaya (2010) bunları savunucu bankacılık, önleyici bankacılık, saldırgan bankacılık ve sürdürülebilir bankacılık olarak sıralamıştır.

İlk aşamada bankalar büyüme, kalkınma, karlılık gibi düşüncelerle sürdürülebilir kalkınma sürecinde aktif rol oynamazlar. Çevresel sürdürülebilirliğin maliyetini üstlenmek istemezler. İkinci aşamada olan önleyici bankacılık aşamasında ise bankalar potansiyel maliyet tasarruflarını sürdürülebilir kalkınma ile yapabileceklerinin farkına varmaktadırlar. Bu sayede sadece içsel süreçlerde sürdürülebilirliğe dikkat etmektedirler. Üçüncü aşamada (saldırgan bankacılık aşamasında) bankalar içsel süreçlerin yanında dışsal süreçlerde de sürdürülebilirliği göz önünde bulundurmaktadırlar. Böylece yeni sürdürülebilir finansal ürünler, yeni pazarlar gibi sürdürülebilir kalkınma sürecindeki fırsatları görmeye başlamaktadırlar. Son aşama olan ve sürdürülebilirlik kavramının vurgulandığı; sürdürülebilir bankacılık aşamasında ise bankaların tüm faaliyetleri sürdürülebilir hale getirilmektedir. Maksimum finansal getiri beklentisi yerini çevresel, sosyal ve ekonomik sürdürülebilirlik görüşüne bırakmaktadır (Öner Kaya, 2010).

Bankalara mevduat kabul etme, fon temini, krediler yoluyla fonların ihtiyacı olan müşterilere aktarılması, borsa vb. konularda faaliyet gösteren kuruluşlardır. Toplumdaki tüm tüketicilerin bu olanaklardan eşit şekilde faydalanabilmesi için tüm üretici ve tüketicilerin ortak hareket etmesi gerekmektedir.

Bireylerin bilinçli bir şekilde kaynakları yönetebilmeleri ve sürdürülebilirliği sağlamaları için “3R” kuralından bahsedilmektedir. 3R kuralı azaltmak (reducing), yeniden kullanma (reusing), geri dönüşüm (recycling) olarak açıklanmaktadır. Bu yaklaşım üretimde ekoverimliliği, tüketimde ise bilinçli, etik ve yeşil tüketimin kodlarını oluşturmaktadır. Bu yaklaşım ile kaynakların bir yaşam döngüsünün olduğu kabul edilmektedir. Sürdürülebilir tüketim ve üretim, sürdürülebilir kalkınma düşüncesine bağlı olarak geliştirilmiştir (Hekimci, 2012).

Bankacılık Sektörü Temel Sürdürülebilirlik İlkeleri Türkiye Bankalar Birliği (TBB, 2016a) tarafından yedi ilke ile açıklanmıştır.

- **İlke 1. Bankacılık faaliyetlerinden kaynaklanan çevresel ve sosyal riskin etüdü ile yönetimi:** Bankacılık sektöründe çevresel ve sosyal etkilerin doğru yönetilememesi itibar ve/veya finansal riskin oluşmasına sebep olabilir. Dolayısıyla kredi değerlendirme süreçlerinde finansal, teknik veya ekonomik konuların dikkate alındığı gibi çevresel ve

sosyal etki başlıklarının da değerlendirilmesi ve yönetim kararına bağlanması önem taşımaktadır. Çevresel ve sosyal risk yönetimi; bankacılık sektöründeki ana faaliyetler kapsamında oluşan çevresel ve sosyal risklerin tanımlanması, değerlendirme süreçlerinde analiz edilmesi, oluşacak etki ve riskin boyutunun saptanması, riski minimize etmek için yerine getirilmesi gereken yükümlülük ve uygulamaların tespiti ve bu tespitlerin karar verme süreçlerinde dikkate alınmasıdır.

- **İlke 2. Bankacılık Sektörünün İç Etkilerinin Yönetimi:** Bankacılık sektörü özelinde iç etkiye konu kalemler; ofis ortamından, seyahatlerden ve tedarikçilerden kaynaklı etkilerin bütününden oluşmaktadır. Su, enerji (elektrik, doğal gaz, fueloil), kâğıt tüketimi, elektronik atık ve bunların sonucu olarak salımı yapılan başta CO₂ olmak üzere sera gazları bankacılık faaliyetleri neticesinde ortaya çıkan en temel negatif etkilerdir. Bankalar, bankacılık faaliyetlerinden dolayı oluşan çevresel etkilerini ve karbon ayak izlerini mümkün olduğunca azaltmayı ve/veya silmeyi hedefler. Bu kapsamda aşağıdaki hususlar ele alınır, kurum içerisinde gerekli düzenlemeler yapılarak, prosedürler hazırlanabilir.

- Genel Müdürlük, bölge müdürlüğü ve şubelerde ekolojik ayak izine konu kalemlerinin ve takibinin nasıl yapılacağı belirlenmesi,
- İç etkilerin ölçümleneceği, raporlanacağı, etkilerin yönetileceği azaltılacağı bir yapının kurgulanması,
- Karbon ayak izinin ve kaynak tüketimlerinin azalımı için eylem planı oluşturulması,
- Tedarikçilerin süreçlerinin dikkate alınması ve dolayısıyla banka tedarikçilerinin ve taşeronlarının bankanın ekolojik ayak izine etkilerinin ölçüleceği izleme sistemlerinin kurulması.

- **İlke 3. İnsan Hakları ve Çalışan Hakları:** TBB üyeleri; BM İnsan Hakları Beyannamesi'ne, Türkiye'nin onayladığı ILO (International Labour Organization) Sözleşmeleri'ne ve Türkiye'de insan hakları ve çalışma hayatını düzenleyen hukuksal çerçeve ve mevzuata tam uyumu her türlü çalışmasının temelinde sürekli bir hedef olarak kabul etmiştir. Bankalar, insan hakları ve çalışan hakları konusunda aşağıdaki hususları ele alır, kurum içerisinde gerekli düzenlemeleri yapar ve prosedürleri oluşturur:

- BM İnsan Hakları Beyannamesi prensiplerine, Türkiye'nin onayladığı ILO Sözleşmelerine²⁸ ve Türkiye'de insan hakları ve çalışma hayatını düzenleyen hukuksal çerçeve ve mevzuata tam uyumun taahhüt edildiği Kurumsal İnsan Hakları ve Çalışan Hakları Politikasının oluşturulması ve hayata geçirilmesi,

- Söz konusu politikanın uygulanması ile ilgili banka içindeki rollerin ve sorumlulukların açık şekilde belirlenmesi,
 - Bankalarda konu ile ilgili eğitimlerin sağlanması.
- **İlke 4. Paydaş Katılımı ve İletişim:** Sürdürülebilirlik alanındaki faaliyetlerin, çalışanlar, müşteriler, toplum, kamu kuruluşları, hissedarlar ve sivil toplum örgütleri de dâhil olmak üzere, tüm paydaşların ihtiyaç ve öncelikleri dikkate alınarak yürütülmesi esastır. Bankanın paydaşları arasında, bunlarla sınırlı olmamak üzere, aşağıdaki gruplar yer almaktadır. Bu gruplara yönelik uygun paydaş iletişim stratejileri geliştirilerek, bankayla iletişim kurabilecekleri kanallar oluşturulması ve duyurulması önerilir. Paydaşlar;
- Çalışanlar
 - Devlet ve kamu kurumları
 - Finans kurumları
 - Medya
 - Müşteriler
 - Sendikalar ve çalışan örgütleri
 - Sivil toplum kuruluşları
 - Toplum
 - Sürdürülebilirlik konusunda çalışan uluslararası inisiyatifler
 - Tedarikçiler, destek hizmeti sağlayıcıları
 - Üniversiteler, akademisyenler

TBB (2016a) sürdürülebilirlik alanındaki çalışmaların tüm sektörlerle yaygınlaştırılmasının önemli olduğunu vurgulamış ve bu konuda faaliyet gösteren ulusal ve uluslararası inisiyatiflerle iletişim ve bu inisiyatlara üyeliğin gerekliliğini bildirmiştir. TBB'nin önerdiği bazı inisiyatifler aşağıda sıralanmıştır.

- ❖ Birleşmiş Milletler Çevre Programı-Finansal İnsiyatif- United Nations Environment Programme-Finance Initiative (UNEP-FI)
- ❖ Birleşmiş Milletler Küresel İşbirliği - United Nations Global Compact
- ❖ Sürdürülebilir Kalkınma İçin Dünya İş Konseyi-World Business Council for Sustainable Investment (UNPRI)
- ❖ Ekvator İlkeleri –The Equator Principles
- ❖ Birleşmiş Milletler Sorumlu Yatırım Prensipleri -United Nations Principles for Responsible Investment (UNPRI)
- ❖ Küresel Raporlama İnsiyatifi - Global Reporting Initiative (GRI)

- ❖ Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi - Internatioanl Integrated Reporting Commitie (IIRC)
 - ❖ Karbon Saydamlık Projesi – Carbon Disclosure Project (CDP)
 - ❖ Türkiye Kurumsal Yönetim Derneği
 - ❖ İş Dünyası ve Sürdürülebilir Kalkınma Derneği (SKD)
 - ❖ Türkiye Erozyonla Mücadele ve Araştırma (TEMA)
 - ❖ Doğal Hayati Koruma Derneği
 - ❖ Yukarıdaki kuruluşlara ilave olarak şeffaf ve kurumsal yönetim ilkelerine uyumu gözeterek diğer ulusal ve uluslararası kuruluşlar.
- **İlke 5. Kurumsal Yönetim:** Bankalar Sermaye Piyasası Kurulu'nun (SPK) yayınladığı Kurumsal Yönetim İlkeleri'ne uyum başta olmak üzere bu konularda düzenli olarak hazırlanan sürdürülebilirlik raporlamalarında uyum performanslarına yer vermelidir. Mevzuata uyumun ötesinde, kurumsal yönetim performansının bağımsız kuruluşlar tarafından gözden geçirilmesi önerilir. Şeffaflık ve hesap verebilirlik açısından performans kriterlerinin paydaşların bilgisine sunulması gözetilmelidir. Bu kriterlerle ilgili gelişim düzenli olarak raporlanmalıdır. Sürdürülebilirlik yapılanmasının banka geneline yaygınlaştırılması, tüm çalışanlar tarafından sahiplenilmesi açısından, tavsiye edilmektedir.
 - **İlke 6. Kapasite Geliştirme:** Sürdürülebilirlik kavramının hem bankanın çalışanları hem de müşteriler ve toplum da dahil olmak üzere paydaşlar tarafından içselleştirilebilmesi, çevresel ve sosyal risklerin belirlenmesi, değerlendirilmesi ve yönetilebilmesi, çevresel ve sosyal faktörlerin banka süreçlerine ve karar verme mekanizmalarına tam olarak entegre edilmesi için kurumsal ve sektörel kapasitenin geliştirilmesi her bankanın temel hedefleri arasında yer almalıdır. Bu yöndeki faaliyetler iç kapasite geliştirme ve dış kapasite geliştirme başlıkları altında takip edilebilir.
 - **İlke 7. İzleme ve Raporlama:** Bankalar, düzenli olarak yapılacak sürdürülebilirlik raporlamasının bir parçası olarak, Kılavuz'a uyumluluğu da raporlamalıdır. Bu rapor her yıl veya iki yılda bir bankaların internet sitesinde yayınlanır. Uluslararası kabul görmüş raporlama standartlarında (Küresel Raporlama İnisyatifi (GRI) gibi) sürdürülebilirlik raporu yayınlayan bankaların ayrıca rapor hazırlamasına gerek bulunmamaktadır. Sürdürülebilir kalkınmanın Türkiye'deki bankacılık sektöründe uygulanması amacıyla TBB'nin yayınladığı sürdürülebilirlik kılavuzuna göre bankalar aşağıda yer alan konu başlıklarını gözeterek raporlama yapması gerekmektedir (TBB, 2016a). TBB'nin

bankalara önerdiği kılavuz raporlama örneği Şekil 2.1’de yer almaktadır. Ayrıca bankalar tarafından hazırlanan bu raporun kamuoyuna duyurulması gerekmektedir.

- Kurumun etik ilkeler, insan hakları ilkeleri, kurumsal yönetim ilkeleri gibi sürdürülebilirlik açısından önemli ilke ve politikaları,
- Çevresel ve sosyal konuların tüm faaliyetlere, ürün ve hizmetlere entegrasyonuna yönelik kısa orta ve uzun vadeli aksiyon planları
- Kurum içi sürdürülebilirlik yönetimi yapısı, sorumluluk alanları, denetim yapısı ve diğer yönetiim detayları
- Sürdürülebilirlik ile ilgili kriterlerin süreç ve operasyonlara entegrasyonu ile ilgili güncel durum (çevresel ve sosyal risk değerlendirme sistemleri, çevre ile ilgili ürün ve hizmetler gibi)
- Kurumun kendi faaliyetleri sırasında ortaya çıkan, karbon salımı, enerji ve su başta olma üzere kaynak kullanımı, atık miktarı gibi çevresel etkilerle ilgili noktalar yer alabilir.

- 1- Bankanın sürdürülebilirlik faaliyetlerini düzenleyecek bir politika oluşturuldu mu?
a. Politika hangi merci tarafından onaylandı?
b. Yürütme sorumluluğu kime ait? Sürdürülebilirlik yapılanması hakkında bilgi veriniz (sorumlu ekipler, banka içine yaygınlaşması, performans kriterlerine entegrasyon).
c. Paydaşlarla iletişimi yapıldı mı? (Varsa internet adresini ekleyiniz.)
- 2- Bankanın kredilendirme faaliyetleri kapsamında çevresel ve sosyal etki değerlendirmesine yönelik süreç geliştirildi mi?
a. Çevresel ve sosyal etki değerlendirme sürecini özetleyiniz ve sürecin kapsamadığı kredi tiplerini belirtiniz..
b. Süreç hangi merci tarafından onaylandı?
c. Ne zaman yürürlüğe girdi?
d. Raporlama dönemi içinde süreç dahilinde herhangi bir tadil yapıldı mı? Açıklayınız.
e. Uygulanmasından sorumlu çalışanların görev ve sorumluluk alanları nedir?
f. Süreç kapsamında kaç proje değerlendirildi? Değerlendirmeden sonra kapsamı değiştirilen proje adedini / toplam kredi riski tutarını belirtiniz.
g. Süreç kapsamında alınması gereken önlemler kredi sözleşmesine giriyor mu? Açıklayınız.
h. Süreç kapsamında alınan önlemlerin takibi yapılıyor mu? Açıklayınız.
- 3- Bina içi çevresel etkilerin yönetimi konusunda alınan önlemleri sıralayınız.
a. Bankanın Çevre Politikası bulunuyor mu?
b. Bankanın Çevre Yönetim Sistemi bulunuyor mu?
c. Bankanın ISO14064 veya ISO14001 sertifikası bulunuyor mu?
d. Bankada kağıt, karton, plastik, metal, kompozit atıklar için geri dönüşüm uygulanıyor mu?
e. Elektronik atık, hafriyat atığı ve tehlikeli atık yönetimi hakkında bilgi veriniz.
f. Bankanın raporlama dönemi içindeki toplam sera gazı salımını ton CO2 eşdeğeri olarak belirtiniz.
g. Çevre konusunda verilen hedefleri belirtiniz.
- değerlerinden en az ikisi ile ilgili gerçekleştirme ve bir sonraki raporlama dönemine yönelik hedef belirtiniz.
- 4- Bankanın çalışanlarına yönelik insan hakları ve çalışan hakları politikaları hakkında bilgi veriniz. Dikkate alınabilecek konular:
a. İnsan haklarına yönelik beyan veya taahhütler bulunuyor mu?
b. Bu konuda çalışanlara verilen eğitimler bulunuyor mu?
c. Toplam çalışanlar içinde kadın çalışan oranı nedir?
d. Üst yönetimde ve karar mekanizmalarında kadın temsil oranı nedir?
- 5- Banka sürdürülebilirlik konusunda paydaşlarının geri bildirimini alıyor mu? Paydaş katılımı konusunda gerçekleştirilen faaliyetleri açıklayınız.
- 6- Banka çalışanlarına ve müşterileri başta olmak üzere diğer paydaşlarına raporlama döneminde sürdürülebilirlik konularında sağlanan eğitimler nedir?
- 7- Yıllık bazda sürdürülebilirlik temasında yürütülen sosyal sorumluluk projelerinden ana başlıklar halinde bahsediniz.

19

Şekil 2.1. Kılavuz Raporlama Örneği (TBB, 2016a).

Türkiye’de Mart 2018 itibariyle faaliyet gösteren banka sayısı 52’dir. Mevduat Bankaları sayısı 34, Kalkınma ve yatırım bankaları sayısı 13, katılım bankaları sayısı 5’dir. (TBB, 2018). Bu bankalardan bazılarına ait sürdürülebilirlik raporlarında yer alan özet bilgiler aşağıda bulunmaktadır.

- **Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş. (TSKB):** TSKB 2005 Çevre Yönetim Sistem (EMS-Environmental Management System) projesine başlamış ve çevresel duyarlılığı bir sistematığe bağlamıştır. 2006 yılında EMS çalışmalarını tamamlanmış ve 2007 yılında yapılan denetim sonucunda TSKB, ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemleri Sertifikasına sahip ilk Türk Sermayeli Banka olmuştur. TSKB, Türkiye’de bir ilk olan, ERET – Çevresel ve Sosyal Risk Değerlendirme Modeli’ni (Environmental Risk Evaluation Tool) oluşturarak, kredilendirme faaliyetleri kapsamında ortaya çıkan çevresel ve sosyal risk notunu hesaplayarak, süreçlerine dâhil etmektedir. Bu notlamada 45 başlığa cevap aranarak çevresel risk değerlendirme modeli olan ERET, TSKB’de gönüllülük ilkesiyle geliştirilerek uygulamaya alınmıştır. TSKB; Dünya Bankası, Avrupa Yatırım Bankası, Avrupa Konseyi Kalkınma Bankası, Fransız Kalkınma Bankası, Alman Sanayileşme Fonu, Japon Uluslararası İşbirliği Bankası, Uluslararası Finans Kurumu gibi kuruluşlardan sağladığı fonlar ile,

- Yenilenebilir enerji,
- Enerji verimliliği,
- Atık su arıtma
- Gaz emisyonu iyileştirme (Sıfır karbon sertifikasyonu)
- Doğalgaz alt yapı projeleri gibi sürdürülebilir yatırımları desteklemektedir (TSKB, 2014).

TKSB Birleşmiş Milletler Çevre Programı Finans Girişimi’ne (UNEP FI) imza atan ilk Türk bankasıdır (TSKB, 2014). TSKB, 2015 sonu ile Sürdürülebilir Bankacılık kapsamında sağladığı destekler aşağıda yer almaktadır.

- Sürdürülebilirlik temalı yatırımlara sağlanan kredilerin, Banka’nın kredi portföyündeki ağırlığı 2015 yılı sonu itibarıyla %52’dir.
- TSKB, 130’u aşkın temiz enerji projesine kaynak sağlamıştır.
- Türkiye’nin yenilenebilir enerji kapasitesinin yaklaşık %12’sine denk gelen 3.900 MW’lık kurulu gücün hayata geçmesini sağlamıştır.
- TSKB’nin finanse ettiği 60’a yakın enerji verimliliği projesiyle tasarruf edilen enerji, 1,3 milyon kişilik bir kentin bir yıllık ısınmasına karşılık gelmektedir.
- TSKB tarafından fon sağlanan tüm bu yatırımlar, Türkiye’de yıllık karbondioksit Salınımı 7.2 milyon ton azaltmaktadır.

- **Türkiye İş Bankası A.Ş. :** Banka, başta elektrik enerjisi, doğalgaz ve su olmak üzere tüm doğal kaynakları etkin bir şekilde kullanmanın yanı sıra müşterilerine sunduğu ürün ve hizmetlerde ortaya çıkan dolaylı çevre etkisini, bilişim teknolojisi uygulamalarından proje

finansmanına kadar farklı alanlardaki uygulamalar ile yönetmekte ve paydaşlarına çevresel etki yönetimi alanında “referans uygulamalar” sunmaktadır.

Türkiye’de ilk çevre dostu yatırım fonu İş Bankası tarafından 2008 yılında kurulmuştur. İş bankası ve TEMA Vakfı’nın ortak projesi olan B Tipi Değişken TEMA Çevre Fonu sadece çevreye duyarlı şirketleri portföyüne almakta; silah üreten, çevre kirliliğine sebep olan ya da çevresel problemleri bulunan şirketlere yatırım yapmaktan kaçınmaktadır.

İş Bankası karbon ayak izini ölçme, yönetme ve azaltma hedefi doğrultusunda operasyonel emisyonlarının yönetimi çalışmalarını 2011 yılında başlatmıştır. Bu kapsamda sera gazı emisyonlarının ölçülmesi süreci 2008-2011 dönemini kapsayacak şekilde yürütülmüş, sera gazı envanterinin çıkarılması ve karbon emisyon yönetimi çalışmasının ilk aşaması Nisan 2011 tarihinde tamamlanmıştır (İş Bankası, 2014).

- **Şekerbank:** Banka 2009 yılında EKO kredi’nin Lansmanı Enerji tasarrufu ve verimliliği yatırımlarının finansmanı konusunda Türkiye’de bir ilk olan ve hem doğayı hem de boşa harcanan emeği korumayı amaçlayan EKO kredi’nin lansmanı gerçekleştirilmiştir. EKO kredi, Active Academy Finans Zirvesi kapsamında 2009 yılının bankacılık ürünü seçilmiştir. EKO kredi projesi ile Şekerbank Brezilya’da gerçekleşen Rio+20 Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi’nde finans sektöründen ülkemizi temsil eden tek kurumdur (Şekerbank, 2013).
- **Garanti Bankası:** 2009 yılı itibariyle KOBİ’lerin, enerji verimliliğini artırmak ve çevreye duyarlı koşullarda faaliyet göstermek amacıyla yapacakları yatırımlara finansman sağlamak için «Çevreci KOBİ» projesini sunmaya başlamıştır.
 - Kâğıtsız Bankacılık anlayışı: Kayıtlı bilgilerin tamamını elektronik ortamda bulundurmaktadır.
 - Kredi kartlarında PVC kullanımını %50 oranında azaltmıştır.
 - Kredi kartı ile kazanılan ödül puanların bir kısmını da Doğal Hayatı Koruma Vakfı (WWF-Türkiye)’na bağışlamaktadır.
 - Su Kaynaklarının doğru yönetilmesi için Karbon Ayakizi Projesi (CDP Carbon Disclosure Project)’nin gerçekleştirdiği CDP Su Programına 2015 yılından itibaren destek olmaktadır.
 - “İklim değişikliği eylem planı” ile finanse ettiği projeler kapsamında 2025 yılına kadar 32 milyon ağacın dikilmesini sağlayacaktır.
 - Garanti Bankası Dow Jones Sürdürülebilirlik Endeksi’nin gelişmekte olan piyasalar kategorisinde listelenen (DJSI-Dow Jones Sustainability TM Emerging Markets Index) tek Türk şirkettir (Garanti Bankası, 2014).

Vakıfbank: Dünya Bankası, Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD), Avrupa Yatırım Bankası (EIB), Alman Kalkınma Bankası (KfW) gibi uluslararası finans kuruluşları ile kredi çalışmaları yaparak hem ülkemize finans kaynağı sağlamakta hem de çevresel ve sosyal etkiler açısından değerlendirilen projelere finansman desteği sunmaktadır. 2010 yılından bu yana yürütülmekte olan Türkiye Sürdürülebilir Enerji Finansman Programı (TurSEFF) kapsamında sağladığı 119 milyon ABD Doları değerinde kredi kullanımı sonucunda 747.480 MWh/yıl birincil enerji tasarrufu ve bu sayede 192.430 ton/yıl karbondioksit emisyonu azalımı elde etmiştir. Vakıfbank, 2012 yılında TURSEFF Sürdürülebilir enerji mükemmellik ödülünü almıştır. 2015 yılında Vakıfbank ilk Karbon Saydamlık Projesi (CDP) hazırlamıştır. CDP Karbon Saydamlık Projesi (CDP), iklim değişikliğinin etkilerini azaltmak ve doğal kaynakları korumak amacıyla iş dünyasının işleyiş şeklini değiştirmek için kurulan, Londra merkezli küresel bir sivil toplum kuruluşudur. Vakıfbank, iklim değişikliği stratejisi, risk yönetimi, karbon emisyonları gibi bildirimleri içeren CDP iklim değişikliği programına 2015 yılında bildirimde bulunmuştur. Yapılan değerlendirme sonucunda Banka, CDP'ye dâhil olduğu ilk yıl 100 puan üzerinden C performans bandında 91 bildirim puanı olarak yüksek bir başarı elde etmiştir (Vakıfbank, 2015).

3. MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde çalışma grubu, çalışmada kullanılan veri toplama aracı verilerin toplanması ve analizine yer verilmiştir. Araştırmada veri toplama nitel yollarla sağlanmıştır.

3.1. Çalışma Grubu

Sinop İli 2016 yılı nüfusu 205.478'dir. İlde Merkez ve Boyabat İlçesinde olmak üzere iki adet Organize Sanayi Bölgesi bulunmaktadır. İl bazında Sanayi sicil belgesine sahip 441 firma vardır. Bu firmaların 110'u gıda sektöründe faaliyet göstermekte olup sektörde 814 kişiye istihdam sağlanmaktadır. 2016 yılında Sinop İli ihracat oranları 2013 yılına kıyasla geride kalmış ancak dış ticaretteki partner ülke sayısı artarak 59 farklı ülkeye ihracat, 22 ülkeden ise ithalat gerçekleşmiştir. Sektörel dış ticaret verilerinde ise Sinop İlinin su ürünleri sektöründe düzenli olarak yoğun ihracat gerçekleştirdiği görülmektedir. 2016 yılında 7.314.679 dolar "balık, kabuklu hayvan, yumuşakça ve suda yaşayan diğer omurgasız hayvan" ihracatı gerçekleşmiştir (KUZKA 2016).

Çalışma grubunun belirlenmesi için; Sinop İli Tarımsal Yatırım Rehberi (Anonim, 2016a) incelenmiş il bazında büyük ölçekli yatırımların yapılmadığı görülmüştür. İl bazında hububat ve bakliyat üretimi yapan tesis sayısı 10, süt ve süt ürünleri üretimi yapan tesis sayısı üç, yem fabrikası iki, su ürünleri işleme tesis sayısı ise beştir. Bunların dışında kalan tesisler ise daha küçük ölçekli işletmelerdir. Türkiye İhracatçılar Meclisi tarafından verilen 2012 yılına ait Sinop İli Ürün Gruplarına Göre İhracat Dağılımı incelendiğinde il bazında en çok ihracatı yapılan ürünlerin Su Ürünleri ve Hayvancılık mamulleri olduğu görülmüştür (Anonim, 2016b). Özellikle Sinop İli Dikmen İlçesi mevkiinde yer alan Sanayi Sicil Belgeli Firmalar KUZKA tarafından 2016 yılında hazırlanan "Sinop İli Sanayi ve Ekonomi Analizi" kitapçığında istihdam sayılarına göre sırasıyla Dalyan Su Ürünleri ve Gıda San. Nak. Tic. Ltd. Şti., Sadıklar Soğuk Hava Tesisleri ve Su Ürünleri San. Tic. Ltd., Sürsan Su Ürünleri Sanayi ve Ticaret A.Ş., Baysun Su Ürünleri ve Kemal Balıkçılık Ltd. Şti. olarak sıralanmıştır.

Araştırmaya dâhil edilen işletmeler Sinop ilinde su ürünleri sektöründe faaliyet gösteren ve ihracat yapan Sinop Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı işletmeler olmuştur. Sinop Ticaret ve Sanayi Odası kayıtları incelenmiş ve konu ile ilgili beş farklı firmanın ihracat yaptığı görülmüştür ve firmalar A, B, C, D ve E grupları şeklinde adlandırılmıştır.

Çalışma grubu içerisinde yer alan firmaların ticari yapısı, çalışan sayısı ve kapasite vb. bilgileri ve mülakat yapılan kurum yetkililerinin demografik özellikleri Tablo 3.1 ve 3.2’de gösterilmiştir.

Tablo 3.1. Çalışma grubunun özellikleri.

	<i>A</i>	<i>B</i>	<i>C</i>	<i>D</i>	<i>E</i>
İşletmenin faaliyet süresi	11-20 yıl	11-20 yıl	11-20 yıl	>20	>20
İşletmenin hukuki yapısı	Limited Şirket	Limited Şirket	Limited Şirket	Anonim Şirket	Anonim Şirket
Faaliyet alanı	Su Ürünleri	Su Ürünleri	Su Ürünleri	Balık Unu ve Yağı	Balık Unu ve Yağı
İhracat Tecrübesi	Var	Var	Var	Var	Var
İhracat yapılan ülkeler	Uzak Doğu, Kore, Japonya, Çin, AB Ülkeleri	Japonya, Kore, Çin, Uzakdoğu Ülkeleri	İsrail, ABD, Norveç, Danimark a, Peru, KKTC, Kanada, İspanya FAS	Avrupa Ülkeleri	Gürcistan
Kadın çalışan sayısı	30	40	2	1	5
Erkek çalışan sayısı	10	10	59	27	45

Tablo 3.2. Mülakat yapılan kurum yetkililerinin demografik özellikleri.

	<i>A</i>	<i>B</i>	<i>C</i>	<i>D</i>	<i>E</i>
<i>Yaşı</i>	37	35	32	37	28
<i>Eğitim durumu</i>	Lisans	Lisans	Lisans	Yüksek Lisans	Lisans
<i>Çalışma süresi</i>	10 yıl	11 yıl	15 yıl	11 yıl	2.5 yıl
<i>Pozisyonu</i>	Su Ürünleri Müh.	Su Ürünleri Müh.- Muhasebe Müd.	Yönetici	Gıda Müh. Yönetim temsilcisi	Finans ve Satın alma

3.2. Veri Toplama Aracı

Çalışmanın amaçları doğrultusunda çalışma içeriğinde Tablo 3.3’de yer alan soruların cevapları aranmış olup, çalışma bu doğrultuda gerçekleşmiştir.

Araştırmada veri toplama amacıyla öncelikli olarak kaynak taraması yapılmış, bununla birlikte derinlemesine mülakat soruları hazırlanarak yüz yüze görüşme tekniği uygulanmıştır. Mülakat soruları Sinop İli Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı, İhracat yapan Su ürünleri fabrikalarına uygun olarak geliştirilmiştir. Geliştirilen görüşme sorularının hazırlanmasında, soruların kolayca anlaşılabilir olması, çok boyutlu ve kafa karıştırıcı olmaması, mülakat yapılan kişiyi yönlendirici olmaması gibi hususlara dikkat edilmiştir (Yılmaz ve Altinkurt, 2011). Hazırlanan görüşme formunun uygunluğu hususunda alanında uzman akademisyenlerden görüş alınmıştır. Uzman önerileri dikkate alınarak form revize edilmiştir. Araştırmada yüz yüze görüşme amacıyla firma yetkilileri ile görüşülmüş ve ayrıntılı bilgiler alınmaya çalışılmıştır. Mülakat öncesi, çalışmanın amacı ve önemi firma yetkililerini anlatılmış gerçekçi cevaplar verilmesi talep edilmiştir.

Tablo 3.3. Araştırma soruları

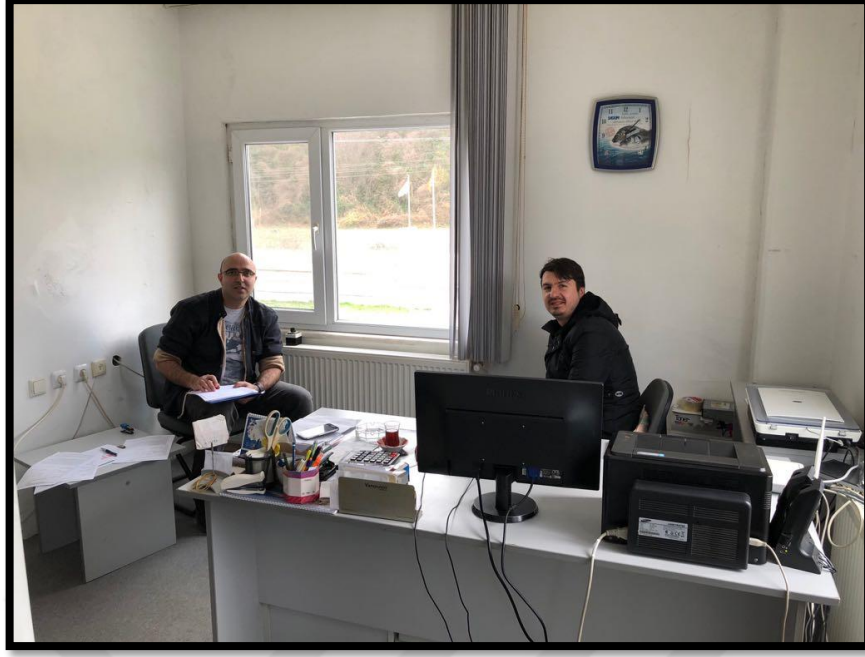
1. Firmalar finansman ihtiyaçlarını nasıl sağlar?
2. Firmaların ihracat teşvikinden yararlanma oranları ve ihracat mevzuatı hakkındaki görüşleri nelerdir?
a. Firmalar ihracat teşvikinden yeterli düzeyde yararlanmakta mıdır?
b. Firmaların ihracat mevzuatı hakkındaki görüşleri ve yaşanan sıkıntılar nelerdir?
3. Firmalar çevre kredisi, çevre fonları hakkında bilgi sahibi mi? ve bu fonları kullanıyorlar mı? Çevre mevzuatı hakkında görüşleri nelerdir?
a. Firmaların çevre fonları hakkındaki düşünceleri ve faydalanma oranları nedir?
b. Çevre mevzuatı hakkındaki görüşleri nelerdir?
4. Firmanın sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma konusundaki bilgi düzeyi nasıldır? Sürdürülebilirliğe firmanın verdiği destekler nelerdir?
5. Firma doğal hayatı koruma, çevre ve halk sağlığı, çevre eğitimlerine yeterli desteği veriyor mu?

3.3.Verilerin Toplanması

Verileri, mülakat yapılan firma yetkililerinin kendilerini rahat ifade edebileceği ve yüz yüze görüşmenin etkin yapılabileceği bir ortamda, randevu verdikleri zaman diliminde yapılmıştır. Görüşme soruları her bir firma yetkilisine aynı tonlama ve diksiyon ile sorulmuştur. Görüşmede fotoğraf çekimine izin veren firma yetkileri ile çekim yapılmış ve bir kısmı aşağıda verilmiştir (Şekil 3.1 ve Şekil 3.2). Görüşmelerin çözümlenmesi sonrasında 14 sayfa veri elde edilmiştir. Öncelikli olarak yazıya dökülen veriler iki kez üstünden geçilerek düzenlenmiş ve doğruluğu kontrol edilmiş, eksiklikler giderilmiştir.

Şekil 3.1. Firmalarla yapılan görüşmeler-1 (Orijinal).

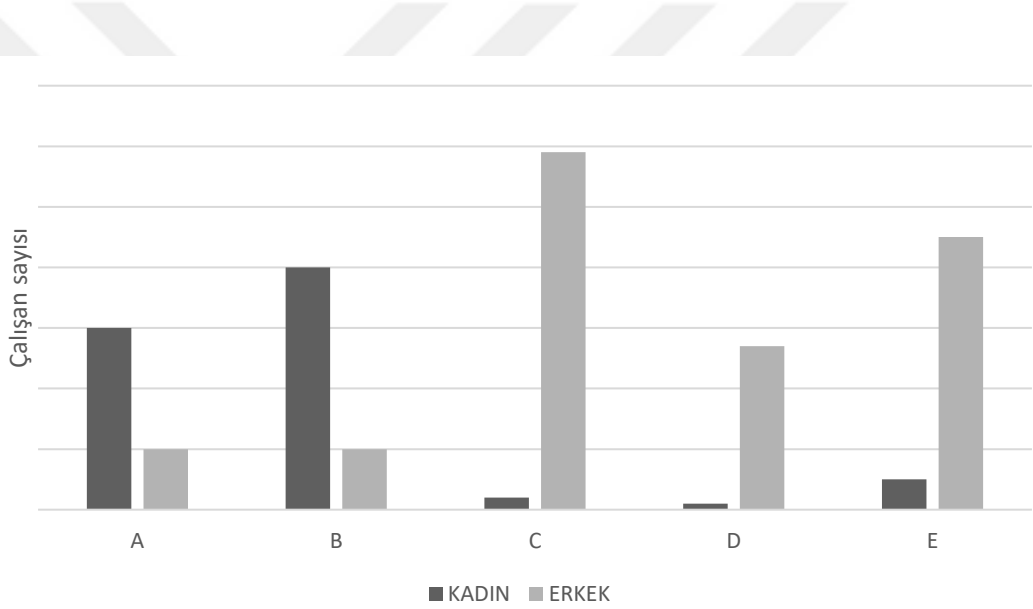
Şekil 3.2. Firmalarla yapılan görüşmeler-2 (Orijinal).

3.4. Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin çözümlenmesinde betimsel analiz ve içerik analizi teknikleri kullanılmıştır. Elde edilen verilerin, önceden tespit edilen temalara göre özetlenip yorumlanması, daha etkili olması amacıyla doğrudan alıntılarının sıklıkla kullanıldığı ve yorumlamanın neden-sonuç ilişkisine göre yapıldığı analizlere betimsel analiz denilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2003). Bu analiz, verilerin azaltılması, verilerin sunumu, sonuç çıkarma ve doğrulama çerçevesinde gerçekleştirilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2003). Formlardan elde edilen veriler Windows Word 2010 Office programına aktarılmış, çok kez okunmuş ve kodlamalar yapılmıştır. Kodlar birleştirilerek kategorize edilmiş ve betimsel içerik analizi yapılmıştır.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Firmalardan alınan bilgiler gizlilik esasında dayanılarak, isimleri verilmeden kodlanarak aktarılmıştır. İhracat yapan firmaların incelendiği çalışma kapsamında firmalar A, B, C, D ve E şeklinde kodlanmıştır. Araştırmanın bu bölümünde, görüşme formunda yer alan araştırma soruları göz önünde tutularak beş ana tema altında gruplandırılmış ve bulgular sunulmuştur. Firmalarda çalışan personellerin büyük çoğunluğunu erkek çalışanlar oluşturmaktadır (Şekil 4.1) Çalışma kapsamında incelenen firmaların % 60'ının faaliyet süresi 11-20 yıl arasındadır ve hukuki yapıları limited şirkettir. Çalışma kapsamında görüşme yapılan kişilerin dördü lisans, bir kişi ise yüksek lisans mezunu olup, dördünün deneyimi 10 yıl ve üzerindedir.

Şekil 4.1. Firmada çalışan personel oranları.

4.1. Firmalar Finansman İhtiyaçlarını Nasıl Sağladıklarının İncelenmesi

İlk araştırma sorusuna yanıt aranmış ve elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur. Bu amaç ile firmalara “Genel olarak finansman ihtiyacını nasıl sağlarsınız?”, teşvik-fonlar farkındalık düzeyleri hakkındaki ve daha önce teşvik kullanıp kullanılmadığı dair bilgilere erişmek için firmalara; “Teşvik, fon programlarına ilişkin bilgi sağlamak amacıyla hangi kurumlara başvuruyorsunuz? Eğer daha önce başvuru yaptıysanız bunlar nelerdir? Daha önce firmanız kalkınma fonlarından faydalandı mı?” gibi soruları sorulmuş ve cevapları

aranmıştır. Firmaların finansman ihtiyaçlarından kullandıkları araçlar, yüzde ve frekansları (f) Tablo 4.1’de verilmiştir.

Tablo 4.1. Firmaların finansman araçları frekans ve yüzde dağılımı.

Finans aracı	f	%
Öz kaynak	4	44.44
Banka kredileri	5	55.55
Faktöring	0	0
Leasing	0	0
	9	100

Firmaların teşvik, fon gibi programlara ilişkin bilgi almak amacıyla başvurdukları kurumların ve daha önce kullandıkları teşvik fon ve yatırım desteklerinin yüzde ve frekans tabloları sırasıyla Tablo 4.2 ve Tablo 4.3’de verilmiştir.

Tablo 4.2. Firmaların teşvik, fon vb. programlara ilişkin bilgi aldıkları kaynaklar.

Bilgi kaynağı	f	%
Ticaret ve Sanayi Odası	5	35.7
Bankalar	2	14.3
KOSGEB	1	7.1
Dış Ticaret Müsteşarlığı	-	-
Özel Danışmanlık Kuruluşları	1	7.1
Tarım ve Orman Bakanlığı (Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu)	5	35.7
Diğer	-	-
	14	100

Tablo 4.3. Firmaların kullandıkları fon-teşvik kaynakları hakkında bilgiler

Fon teşvik kaynağı	f	%
Ticaret ve Sanayi Odası	1	7.7
Bankalar	5	38.5
KOSGEB	-	-
Dış Ticaret Müsteşarlığı	-	-
Özel Danışmanlık Kuruluşları	-	-
EXIMBANK	1	7.7
İGEME	-	-
Tarım ve Orman Bakanlığı (Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu)	5	38.5
KUZKA (Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı)	1	7.7
Diğer	-	-
	13	100

Firma yetkililerinin hepsi finansman ihtiyacını yoğun olarak öz kaynaklarından ve banka kredilerinden karşıladıklarını belirtmişlerdir. C firma yetkilisi “*özellikle fabrikanın kuruluş aşamasında kredi ihtiyacı duyduklarını*” belirtmiştir. Yine aynı firma “*makine desteği için Tarım Bakanlığı’ndan 2015 yılı içerisinde 250 bin TL teşvik kullanıldı.*” şeklinde beyan vermiştir.

“*Eximbank’tan kredi kullandık, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı’ndan %50 makine hibe desteği ile soğuk hava deposu yapıldı. Yine paketlenme üzerinde KUZKA’dan bir proje sonuçlandırdık, iki projemizi de KUZKA’ya sunduk ve onay bekliyoruz.*” şeklinde ise B firma yetkilisi açıklama yapmıştır.

A firması ise “*Çoğunluklu olarak Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ile Kırsal Kalkınma Ajansı tarafından verilen proje desteklerini takip ediyoruz. 2011 yılından Kırsal Kalkınma vasıtasıyla şoklama kapasitesi artırımı yapıldı. 500 bin TL destek sağlandı.*” şeklinde belirtmiştir.

4.2. Firmaların İhracat Teşvikinden Yararlanma Oranları ve İhracat Mevzuatı Hakkındaki Görüşlerinin İncelenmesi

4.2.1. Firmaların İhracat Teşvikinden Yararlanma Düzeylerinin İncelenmesi

Bu araştırma konusu kapsamında firmalara ihracat teşviklerinden yeterince yararlanıp yararlanmadıkları konusunda ne düşündükleri, ihracat teşviklerinden yeterince yararlanmadıklarını düşünüyorlar ise yararlanmama sebeplerini sıralamaları istendi ve verilen cevaplar aşağıda Tablo 4.4 ve 4.5’de frekans ve yüzde tablosu olarak verilmiştir.

Tablo 4.4. Firmaların ihracat teşviklerinden yeterince yararlanıp yararlanmadıkları hakkındaki bilgiler.

	<i>f</i>	%
Yeterince yararlanıyoruz	3	60
Yeterince yararlanmıyoruz	2	40
	5	100

Tablo 4.5. İhracat teşviklerinden yararlanmama sebepleri.

	<i>f</i>	%
Bilgi eksikliği	5	45.5
İç problemler	2	18.9
Teşvik prosedürlerinin ağır olması	2	18.9
Evrak, dosya, hazırlık vb. işlemlerin uzun sürmesi	2	18.9
	11	100

4.2.2. Firmaların İhracat Mevzuatı Hakkındaki Görüşleri ve Yaşanılan Sıkıntılar Tespiti

Çalışma kapsamında görüşme yapılan firmaların tümü ihracat yaparken mevzuat sıkıntısı yaşamadıklarını mevzuata uygun davrandıklarını ve kendi otokontrolleri için mevzuatın yol gösterici olduğunu belirtmişlerdir.

4.2.3. Firmaların Çevre Kredisi, Çevre Fonları, Çevre Mevzuat Hakkında Bilgi Düzeyleri ve Görüşlerinin İncelenmesi

4.2.3.1. Firmaların Çevre Fonları Hakkındaki Düşünceleri ve Faydalanma Oranları

Firmaların çevre fonları hakkındaki görüşleri, kullanıp kullanmadıkları, kullandı iseler hangilerinin tercih edildiği ve fayda görüp görmedikleri ve kullanmadılar ise ilerde kullanmayı düşünüp düşünmedikleri mülakat esnasında soruldu. İhracat yapan beş firmanın da daha önce çevre fonu kullanmadıkları ancak çevre dostu yatırımlar yaptıkları tespit edildi. Firmaların çevre fonları sağlayan kuruluşlar hakkında bilgi düzeylerini yansıtan frekans ve yüzde tablosu Tablo 4.6’da verilmiştir.

Tablo 4.6. Çevre fonları sağlayan kuruluşlara hakkında bilgi düzeyi

	<i>f</i>	%
Hiçbir bilgi sahibi değil	1	14.3
Türk Vakıf ve Dernekler	-	-
KOSGEB	1	14.3
Yerel Yönetimler	-	-
Avrupa Birliği Destek Fonları	1	14.3
İngiliz Büyükelçiliği DEFRA	-	-
KUZKA	2	28.6
Türk ve Yabancı Bankalar	2	28.6
Elçilikler	-	-
	7	100

A ve D firması yukarıda belirtilen çevre fonlarına ilerleyen tarihlerde başvurabileceğini belirtirken E firması ve B firması çevre fonları hakkında bilgi sahibi olduğunu buna karşın “firma olarak bu fonlara ihtiyacı olmadığını” belirtmiştir.

4.2.3.2. Çevre Mevzuatının Firma Çalışma Alanı için Olumlu/Olumsuz Etkilerinin Tespiti

Çalışma kapsamında tüm firmalar hali hazırda yürürlükte olan çevre mevzuatı kapsamında hiçbir sorun yaşamadıklarını belirtmişlerdir.

4.2.4. Firmaların Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Kalkınma Konusundaki Bilgi Düzeyleri ve Sürdürülebilirliğe Verdikleri Desteklerin İncelenmesi

Firmalara sürdürülebilirlik kavramını duyup duymadıkları mülakatta soruldu, tüm firmalar bu soruya “sürdürülebilirlik kavramını duyduk” cevabını vermişlerdir. Ayrıca sürdürülebilirlik kavramını farklı şekillerde tanımlamışlardır.

A firması “İhracat yaptığımız için çok sıkı denetimlerden geçiyoruz. Dolayısıyla hammadde alımlarında özellikle balık boy uzunluklarında çok hassas davranıyoruz. Yönetmelik dışı balık boylarını kullanmıyoruz”, B firması “Hammadde sürdürülebilirliği oldukça önemli bir konu, 3-4 cm altındaki ağ açıklığı bizim için sürdürülebilirlik ölçütüdür” şeklinde cevap vermişlerdir.

C firması “9 cm’den küçük balıklar almamaya dikkat ettiklerini, %15 hata payı ile çalıştıklarını” vurgulamıştır. D firma yetkilisi sürdürülebilirlik kavramını “Yaşadığımız zaman diliminde belirli ihtiyaçlar duymaktayız. Bu ihtiyaçlarımız bugün olduğu kadar gelecekte de devam edecektir. Sürdürülebilir kalkınma olabilmesi için uluslararası kararlar alınmalıdır. Bunun nedeni günümüzde çevresel zararların gün geçtikçe artmasıdır. Bu zararların yok edilmesi gerekir ve çevresel iyileştirmeler yapılmalıdır. Ülkelerin uyumu bence bu noktada önem taşımaktadır. Günümüzde, sularımızdaki biyolojik çeşitlilik azalmakta hatta yok olmaktadır. Çevreyi korumak için ülkeler beraber hareket etmeli, kararlarından süreklilik sağlamalıdır” şeklinde belirtmiştir. E firması da D firması ile benzer şekilde “Dünyadaki tükenir kaynakların gelecek nesillere aktarımını sağlayacak önlemleri gözeterek kalkınma planlarımız yapmamız gerekliliği”nden bahsetmiştir.

4.2.5. Firmaların Doğal Hayatı Koruma, Çevre ve Halk Sağlığı, Çevre Eğitimlerine Verdiği Desteklerin Tespiti

Çalışma kapsamında firmalardan bünyelerinde çalışan personellerine çevre eğitimi verip vermediği, bu eğitimleri nasıl verdikleri, doğal hayatı koruma, sürdürülebilir tarım, çevre konularında yaptıkları harcamalar konusunda bilgi vermeleri talep edildi. Verilen cevaplara ilişkin frekans tabloları ile yüzde değerleri Tablo 4.7, 4.8 ve 4.9’da verilmiştir.

Tablo 4.7. Çevre eğitimi frekans ve yüzde tablosu.

	<i>f</i>	%
Çevre eğitimi firma yetkilileri tarafından verilmektedir.	4	80
Çevre eğitimi anlaşmalı danışmanlık firmaları tarafından her yıl düzenli olarak verilmektedir.	1	20
Çevre eğitimi verilmemektedir.	-	-
	5	100

Firmalara “*Daha önce kuruluşunuzda personele çevre eğitimi verildi mi?*” şeklinde soruldu ve bu soruya B firmasında çalışan yetkili; “*Çevre mühendisliği konusundan alanında uzman bir danışmanlık firmasından destek almaktayız. Atık yönetimi, ambalajların çevresel etkileri vb. konularda eğitimler aldık.*” şeklinde cevaplamıştır. D firması yetkilisi ise danışmanlık firmasından aldıkları eğitimler sonucunda “*İş yerinde çalışan personelin bilinçlenmesi sağlandı. Çevre ile ilgili konularda daha detaylı ve düşünerek hareket etmeleri sağlandı*” demiştir.

Firmalardan çevre ve halk sağlığı açısından yaptıkları yatırımlar hakkında bilgi vermeleri istendi. Bu kapsamda alınan cevaplara ilişkin frekans ve yüzde dağılım tablosu Tablo 4.8’de verilmiştir. C firması “*Çevresel arıtma sistemini, evaporasyon sistemini 1.5 milyon TL bedelle kurduk. Yedek bir tane daha alındı. Atıkların içeriğindeki oksijen atılım değeri az olduğu için 300 bin TL bedel ile biyolojik arıtma tesisi kurduk.*” şeklinde cevap vermiştir.

Tablo 4.8. Çevresel kirleticileri minimize etmek amacıyla yapılan yatırımlar.

	<i>f</i>	%
Biyolojik arıtma tesisi vardır.	4	50
Son teknoloji evaporasyon ünitesi vardır.	2	25
Yedek evaporasyon ünitesi vardır.	1	12.5
Yakın zamanda bu konuda bir yatırımımız olmamıştır.	1	12.5
	8	100

Tablo 4.9. Halk sağlığı ve çalışan personel sağlığı ve güvenliği açısından yaptırımlar ve olanaklar.

	<i>f</i>	<i>%</i>
İlk işe girişlerde ve her yıl düzenli olarak çalışanlara portör muayenesi yapılmaktadır.	5	41.7
Tüm personel işletme içi hijyen ve sanitasyon eğitimlerinden geçmektedir.	3	25
İşyeri hekimi bulunmakta ve düzenli olarak sağlık kontrolü yapmaktadır.	2	16.7
İş ve işçi sağlığı güvenliği konusunda danışmanlık firmalarından profesyonel destek alınmaktadır.	2	16.7
	12	100

Hem halk hem de çalışan sağlığı açısından Tablo 4.9’da görüldüğü gibi tüm firmalar portör muayenesi takibini yapmaktadır. C firması yetkilisi “*şirket doktorumuz haftada 2 gün gelerek çalışanların şikyetlerini dinlemekte ve muayene etmektedir.*” demiştir. D firması ise “*İşçi sağlığı açısından, iş sağlığı ve güvenliği uzmanlarımız periyodik ve planlı kontrollerini yapıp, gerekli, yapılmasını düşündükleri şeyleri bizimle paylaşıyorlar. Bizde onlarla birlikte uygulamasını gerçekleştiriyoruz.*” şeklinde beyan vermiştir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular incelendiğinde Sinop İli Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı su ürünleri alanında ihracat yapan firmaların Sinop İli Dikmen İlçesi mevkiinde bulunduğu, %60'ının faaliyet süresinin 11-20 yıl arasında ve Limited şirket yapısında olduğu tespit edilmiştir. Firmalarda çalışan 229 personelin 78'i kadın 151'i erkektir. Fabrikalarda çalışan erkek personel sayısının fazla olmasının nedeni fabrikaların Dikmen İlçesi merkezine uzak olması olabilir.

- Firmalarda idareci, üretim sorumlusu olarak çalışan ve mülakat yapılan personellerin lisans/yüksek lisans düzeyinde eğitime sahip olması sektör açısından oldukça önemlidir.
- Firmaların finansman aracı olarak %55.55 oranında banka kredilerine, %44.44 oranında öz kaynaklarına yöneldikleri tespit edilmiştir. Firmaların faaliyet sürelerinin 20 yıla yakın olması, pek çok ülkeye ihracat yapıyor olmaları; su ürünleri sektöründe önemli ve büyük bir yere sahip olduklarının bir göstergesidir.
- Sinop İli merkez ve diğer ilçelerde bulundan banka şube verileri Tablo 5.1'de verilmiştir. Tablo 5.1'de görüldüğü gibi araştırmada incelenen firmaların konuşlandığı Dikmen İlçesinde hiçbir bankaya ait şube bulunmamaktadır. Dikmen Kaymakamlığı (2018) resmi sitesinde “Sadece Cuma günleri İlçemizde banka şubesi açılmaktadır” bilgisi yer almaktadır. KUZKA (2016) tarafından hazırlanan Sinop İli Sanayi ve Ekonomi Analizi kitapçığında da yer aldığı gibi “Firmaların sermayeleri açısından Sinop İli genelinin %7,5'ini oluşturan Dikmen İlçesinde herhangi bir bankanın faaliyette olmaması” oldukça dikkat çekicidir. Bu konu hassasiyetle incelenmeli ve çözüme kavuşturulmalıdır.
- Firmalar öncelikli olarak Ticaret ve Sanayi Odasından ve Tarım ve Orman Bakanlığı Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu'ndan çeşitli teşvik ve fon gibi programlar konusundan bilgi almaktadır. Bunları, %14.3 ile çalıştıkları bankalar ve %7.1 ile KOSGEB ve özel danışmanlık firmaları takip etmektedir. Firmaların hiçbiri Dış Ticaret Müsteşarlığı'ndan bahsi geçen programlara ilişkin bilgi edindiklerini beyan etmemiştir. Dikmen İlçesi il merkezine 75 km, Samsun-Sinop karayoluna 9 km uzaklıktadır (Dikmen Kaymakamlığı, 2018). Bu verilerden yola çıkarak il merkezine 75 km uzaklıkta bulunan ilçede, ihracat yapan firmaların Sinop İli TSO ve Tarım ve Orman İl Müdürlüğü ile bağlantılarının oldukça kuvvetli olduğu, özellikle proje/ teşvik danışmanlığı yapan firmaların sektörden oldukça uzak kaldığı ve mutlak suretle yönlendirilmesi gerekliliği açık ve nettir.

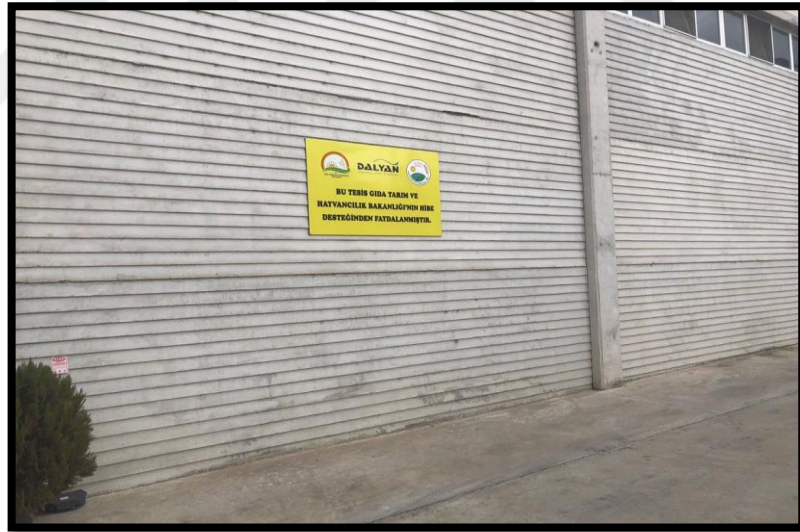
Tablo 5.1. Banka Şubeleri (Sinop, 2012-2016)(KUZKA, 2016).

	AYANCIK	BOYABAT	DIKMEN	DURAGAĞAN	ERFELEK	GERZE	MERKEZ	SARAYDÜZÜ	TÜRKELİ	SINOP
2012	4	4	0	1	1	3	9	0	3	25
2013	4	4	0	1	1	3	9	0	3	25
2014	4	4	0	1	1	3	9	1	3	26
2015	4	5	0	1	1	3	10	1	3	28
2016	4	5	0	1	1	3	10	1	3	28

Araştırmada incelenen firmaların %38.5'i Bankalar, %38.5'i Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu'ndan, %7.7'si ise TSO, Eximbank ve KUZKA'dan daha önce teşvik-fon kullandıklarını belirlenmiştir. Özellikle fabrikanın kuruluş aşamasında kredi ihtiyacı duyduklarını belirten C firması yetkilisi, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'ndan 2015 yılında 250 bin TL'lik makine destek kredisi kullandığını da bildirmiştir. Benzer şekilde A firması da 2011 yılında Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'ndan 500 bin TL lik kırsal kalkınma desteği, B firması ise Bakanlıktan %50 makine hibe desteği aldıklarını bildirmişlerdir. Firmaların Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı kaynaklı hibe desteklerinden faydalıyor ve takip ediyor oluşu, ihracat yapan firmaların Bakanlık bağlantılarının oldukça iyi düzeyde olduğu şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca Bakanlık tarafından verilen destekler hususunda firmalar fabrika bünyelerinin de Şekil 5.1 ve Şekil 5.2'de görüldüğü gibi görünür alanlarda bilgilendirme yapmaktadırlar.

Şekil 5.1. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'ndan destek alan kuruluşların bilgilendirme tabelaları-1 (Orijinal).

Şekil 5.2. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'ndan destek alan kuruluşların bilgilendirme tabelaları-2 (Orijinal).

KUZKA'dan teşvik kullandıklarını B firması da Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'ndan destek alan diğer kuruluşlar gibi KUZKA'dan destek aldığını fabrika bünyesinde görülebilir bir alanda sergilemektedir (Şekil 5.3).

Şekil 5.3. KUZKA destek panosu.

Farklı kuruluşlar tarafından sağlanan teşvik, fon, kredi vb. desteklerin kullanıcı firmalarca görünür alanlarda sergileniyor olması hem firma açısından hem de destekleyici kuruluşun görünürlüğünün artması açısından oldukça önemli bir faktördür. Firmaların desteklenmesi tüketici/alıcı açısından prestij unsuru olarak gösterilebilir.

Çalışma kapsamında Sinop İlinde faaliyet gösteren ve su ürünleri sektöründe ihracat yapan firmalar incelenmiştir. Firmalar Uzak Doğu ülkeleri, AB ülkeleri, İsrail, Norveç, KKTC, Kanada, Fas, Gürcistan gibi farklı ülkelere ihracat yapmaktadır. Firma yetkililerin %60'ı ihracat teşviklerinden yeterince yararlanabildiklerini belirtirken, %40'ı yeterince yararlanamadıklarını belirtmiş ve bunun nedeni olarak; %45.5'i teşvik prosedürlerinin yoğun olmasını ve evrak, dosya, hazırlık vb. işlemlerin uzun sürmesini göstermişlerdir. Değerlendirme verilerinden de görüldüğü gibi, firmalar Sinop ilinin Saraydüzü'nden sonraki ikinci en düşük nüfusa sahip olan Dikmen İlçesinde yer almaktadırlar (KUZKA, 2016). Bu durum Dikmen'in ekonomik yatırımlar açısından daha az oranda desteklendiğinin de bir göstergesidir. İlimizde yüksek ihracat rakamlarına sahip olan su ürünleri sektörünün ekonomik anlamda önemli bir yer teşkil ettiği Dikmen ilçesinde ihracat teşvik

duyurularının yetersizliği net bir bulgudur. Bu bulgudan yola çıkararak özellikle Sinop Ticaret ve Sanayi Odası'nın burada bulunan ihracatçı firmalara teşvikler konusunda daha yoğun birliktelik sağlaması gerekliliği göze çarpmaktadır.

- Çalışma kapsamında görüşme yapılan tüm firmalar mevzuat açısından ihracatta sorun yaşamadıklarını ve ihracat kurallarına harfiyen uyduklarını, bu konuda oldukça hassas olduklarını vurgulamışlardır. Sinop İli kapsamında ihracat yapılan pek çok ülke bulunmakta olup, firmalar bu ülkelerin ihracat şartlarını takip etmekte ve uluslararası kurallara göre işlem yapmaktadır. Bu hem Sinop İli hem ülkemiz hem de su ürünleri sektörü açısından oldukça olumludur.
- İhracat teşviklerinden %60 oranında yeterince yararlandığını düşünen firmaların tümü evre fonlarını daha önce kullanmadıklarını ancak evre dostu yatırımlar yaptıklarını belirtmiştir. Bu durum evre fonu sağlayan kuruluşların bölgemize ve sektöre yeterince ulaşamadığının bir göstergesidir. Firmaların hepsi çevresel ve sürdürülebilir proje ya da yatırımları destekleyen Avrupa Yatırım Bankası, Avrupa Kalkınma Bankası, Dünya Bankası vb. uluslararası finans kuruluşlar hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını ifade etmişlerdir. Buna karşın KUZKA ya da KOSGEB gibi daha yerel düzeydeki kuruluşlarının destekleri konusunda daha yüksek oranda bilgiye sahiptirler.
- İşletmelerini sürdürülebilir kalkınma kavramını gözeterek dönüşüm sağlayan ve bu amaçla evre fonlarını kullanan firmaların bu aksiyonlarının firmalara hem maddi hem de saygınlık açısından önemli etkileri olacağı açıkken B ve E firmalarının “*Bu fonlara ihtiyaç duymuyoruz.*” şeklinde vurgulama yapmaları dikkate değer bulunmuştur. Mülakat esnasında firmaların büyük oranda evrak, yazışma vb. prosedürlerden şikyeti olduğu, fonlara başvurduktan sonra bekleme süresinin uzun olması gibi durumları vurgulamışlardır. Bu da firmaların fonlardan uzak durmalarına neden olmaktadır.
- Sürdürülebilirlik kavramı konusunda tüm firma yetkilileri birçok fikir ifade etmiş ve özellikle hammadde sürdürülebilirliğine önem verdiklerini, boy yasağına uyduklarını belirtmişlerdir.
- İhracat mevzuatında olduğu gibi evre mevzuatı konusunda da firmalar hiçbir sorun yaşamadıklarını vurgulamışlardır. Mülakat yapılan firmaların %80'i kendi bünyelerinde evre eğitimlerini düzenli olarak verdiklerini %20'i ise evre eğitimlerini danışmanlık firmalarından aldıklarını belirtmiştir. Düzenli olarak evre eğitimi alan firmaların mevzuat konusunda da sıkıntı yaşamaması eğitimin önemi ve yeterliliğinin de bir göstergesidir. Firmalar özellikle evaporasyon ve evre arıtma sistemleri üzerine yatırımlar yapmakta olduğu tespit edilmiş olup, hem çevreyi hem de doğal hayatı koruma

konusunda sektörün hassas davrandığı tespit edilmiştir. Ancak firmaların sadece birinde yedek evaporasyon tesisi vardır. Balık unu-yağı üreten diğer firmalarında farklı çevre fonları ile bu alanda yatırım yapmaları gerekliliği açıktır.

- Firmaların tümü işe girişlerde ve her yıl düzenli olarak çalışanlarına sağlık kontrolü, portör muayenesi yaptırmaktadır. Yine firmaların %25'inde personele işletme içi hijyen ve sanitasyon eğitimleri verilmektedir. %16.7'sinde iş yerine düzenli olarak gelen hekim vardır. %16.7'sinde ise iş ve işçi sağlığı, güvenliği konusunda danışmanlık firmalarından profesyonel destek alınmaktadır. Firmaların işletme içi hijyen ve sanitasyon eğitimleri, iş ve işçi sağlığı, güvenliği konusunda daha duyarlı davranmaları gerekmektedir.

Firmaların sürdürülebilirlik kavramına vakıf olmaları ve bu kavramı önemli bulmaları olumlu bir sonuç olarak değerlendirilmektedir. Bununla birlikte firmaların tamamının sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma kavramlarını sadece hammaddenin bilinçli tüketimi olarak sınırlandırmaları firmaların kavramı dar bir çerçevede değerlendirdikleri sonucunu ortaya koymaktadır. Hammaddenin üretim süreçlerindeki önemi tabi olmakla birlikte sürdürülebilirlik kavramı, üretim süreçlerinin tamamında hatta üretim sonrasında dahi gözetilmesi gereken bir politika olduğu konusunda daha fazla bilinçlendirilmeleri gerekliliği tarafımızca değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

- Altun Ada, A. ve Kılıç Z. 2014. Sürdürülebilir kalkınma ve sürdürülebilir bankacılık: AB ve Türkiye'deki uygulamalar, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 42: 203-212.
- Anonim, 2016a.
http://www.tarim.gov.tr/SGB/TARYAT/Belgeler/il_yatirim_rehberleri/sinop.pdf.
(Erişim tarihi: 20.05.2016).
- Anonim, 2016b.
http://www.kuzka.gov.tr/Icerik/Dosya/www.kuzka.gov.tr_35_IX7O48JD_418_ticaret_dis_ticaret.pdf. (Erişim tarihi: 20.05.2016).
- Bojö, J., Karl-Göran, M. and Unemo, L. 1992. Environment and development: an economic approach, Kluwer Academic Publishers, Dordrecht.
- Brundtland Report, 1987.
http://www.channelingreality.com/Documents/Brundtland_Searchable.pdf. (Erişim tarihi: 26.07.2016).
- Çemrek, F. ve Bayraç, H.N. 2013. Sürdürülebilir kalkınma skorunun hesaplanması, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 14(2):131-152.
- Resmi Gazete, 1983. 2872 Sayılı Çevre Kanunu, Kabul tarihi: 09.08.1983, Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi: 11.08.1983, Sayı: 18132, Yayımlandığı Düstur, Tertip:5, Cilt:22, s.5910.
- Dikmen Kaymakamlığı, 2018. <http://www.dikmen.gov.tr/tarih-ve-cografya>. (Erişim tarihi: 03.03.2018).
- DPT, 1990. T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994), DPT Yayını, Ankara, <http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Kalkinma%20Planlar/Attachments/4/plan6.pdf>. (Erişim tarihi: 04.08.2016).
- DPT., 1995. T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000), DPT Yayını, Ankara, <http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Kalknma%20Planlar/Attachments/3/plan7.pdf>. (Erişim tarihi: 03.08.2016).
- DPT, 2006. T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007-2013), DPT Yayını, Ankara, <http://www.kalkinma.gov.tr/DocObjects/View/13744/plan9.pdf>.
- DPT, 2013. T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2014-2018), DPT Yayını, Ankara, <http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Kalknma>

- %20 Planlar/ Attachments/12/Onuncu_Kalkınma_Planı.pdf. (Erişim tarihi: 03.08.2016).
- Garanti Bankası, 2014. Sürdürülebilirlik raporu 2014. https://www.garantiinvestorrelations.com/tr/images/pdf/tr_surd_rapor.pdf. (Erişim tarihi: 04.08.2016).
- Gilman, R. 1992. Sustainability By Robert Gilman from the 1992 UIA/AIA Call for sustainable community solutions. 16 Mart 2003, <http://www.context.org>.
- Hekimci, F. 2012. Sürdürülebilir yarınlar için sürdürülebilir tüketim ve enerji verimliliği, Kalkınmada Anahtar Verimlilik, T.C. Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 24(277): 10-15.
- İş Bankası, 2014. Sürdürülebilirlik Raporu 2014. s.118. <http://www.isbank.com.tr/TR/hakkimizda/surdurulebilirlik/raporlarimiz/Documents/SurdurulebilirlikRaporu2014.pdf>. (Erişim tarihi: 04.08.2016).
- Kuşat, N. 2013. Yeşil sürdürülebilirlik için yeşil ekonomi: avantaj ve dezavantajları-Türkiye incelemesi, Journal of Yaşar University. 29(8): 4896-4916.
- KUZKA, 2016. Sinop İli sanayi ve ekonomi analizi. T.C. Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı. (Hazırlayan: Berkol Alevli). 56s.
- Mawhinney, M. 2002. Sustainable development understanding the green debates, Newcastle at Northumbria University.
- Öner Kaya, E. 2010. Sürdürülebilir kalkınma sürecinde bankaların rolü ve Türkiye’de sürdürülebilir bankacılık uygulamaları, İşletme Araştırmaları Dergisi, 2 (3): 75-94.
- Ruckelshaus, W. D. (1989). Toward a sustainable world. Scientific American, 261(3): 66-175.
- Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, 2010. Türkiye sanayi stratejisi belgesi-AB üyeliğine doğru 2011-2014, Ankara.
- Şekerbank, 2013. Sürdürülebilirlik Raporu. http://www.sekerbank.com.tr/docs/default-source/hakk%C4%B1m%C4%B1zda_doc/surdurulebilirlikraporu2013.pdf?sfvrsn=4. (Erişim tarihi: 4.08.2016).
- TBB, 2016a. <https://www.tbb.org.tr/surdurulebilirlik/tbb-surdurulebilirlik-kilavuzu.html> (Erişim tarihi:03.8.2016).
- TBB, 2016 b. Türkiye Bankalar Birliği, Türkiye’de Bankacılık Sistemi, Banka, Şube ve Personel Bilgileri , Mart 2016, rapor kodu: DT13.s.9

TBB, 2018.

https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/istatistikraporlar/ekler/920/Banka_Calisan_ve_Subesayilari-Mart_2018.pdf

TSKB, 2014. TSKB Sürdürülebilirlik Raporu 2013-2014. s.69.

UNDP, 2016. Türkiye’de Kurumsal Sosyal Sorumluluk Değerlendirme Raporu, 2008; http://www.unglobalcompact.org/docs/networks_around_world_doc/Network_material/CSR_Report_in_Turkish.pdf (Erişim tarihi: 20.05.2016).

Vakıfbank, 2015. Sürdürülebilirlik Raporu Ocak 2014- Haziran 2015. s. 92. https://www.vakifbank.com.tr/documents/surdurulebilirlik/surdurulebilirlik_rapor_ocak14_haziran15_V2.pdf. (Erişim tarihi: 4.08.2016).

World Commission on Environment and Development, (1987). Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future. 300 p. <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf>

Yapıcı, M. 2003. Sürdürülebilir kalkınma ve eğitimi. AKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 5(1): 225-230.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. 2003. Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayınları

Yılmaz, R.F. 2011. Sürdürülebilir kalkınmanın ölçülmesi ve Türkiye için yöntem geliştirilmesi (Uzmanlık Tezi). T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Müdürlüğü. Yayın no:280. 224 s.

Yılmaz, K. ve Altinkurt, Y. 2011. Göreve Yeni Başlayan Özel Dershane Öğretmenlerinin Kurumlarındaki Çalışma Koşullarına İlişkin Görüşleri. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri,11(2): 635-650.

ÖZGEÇMİŞ

1. Kişisel Bilgiler

Ad Soyad	: <i>Recai KOCATEPE</i>
Doğum Tarihi	: <i>12.04.1980</i>
Doğum Yeri	: <i>Sinop</i>
E-posta Adresi	: <i>recai.kocatepe@gmail.com</i>

2. Eğitim Bilgileri

<i>Lisans</i>	<i>Uludağ Üniversitesi, İktisad ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü</i>
<i>Yüksek Lisans</i>	<i>Sinop Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Çevre Sağlığı Anabilim Dalı</i>

3. İş Deneyimi

<i>Şubat 2005-Nisan 2005</i>	<i>Minteks Tekstil San. Tic. Ltd. Şti. (Dış Ticaret Uzmanı)</i>
<i>Eylül 2005- Kasım 2005</i>	<i>BorSan Gıda Rad. Ayd. Elm. Ürt. ve Paz. A.Ş. (Dış Ticaret Uzmanı)</i>
<i>Aralık 2005- Ağustos 2006</i>	<i>Yeşilirmak Elektrik Dağıtım A.Ş. (Uzman)</i>
<i>Ağustos 2006- Ağustos 2007</i>	<i>Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O. (Memur)</i>
<i>Ağustos 2007- Ağustos 2010</i>	<i>Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O. (Uzman Yrd.)</i>
<i>Ağustos 2010- Aralık 2014</i>	<i>Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O. (Uzman)</i>
<i>Aralık 2014- Mart 2018</i>	<i>Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O. (Müd. Yrd.)</i>
<i>Mart 2018 –Halen</i>	<i>Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O. (Müdür)</i>

4. Yabancı Dil: *İngilizce 64 (KPDS-Kasım 2006)*

5. Sahip Olduğu Lisans ve Sertifikalar

<i>“Teknik Personel Yeterlilik Sertifikası”</i>	SEGEM
<i>“Türev Araçları Müşteri Temsilciliği Lisansı”</i>	L. No: TAMT-300854, SPL
<i>“Sermaye Piyasası Faaliyetleri Temel Düzey Lisansı”</i>	L. No: 108175, TSPAKB